

Garas Norbert

„LELKITUSÁM, AMELY IDEGEIMET
ANNYIRA MEGRONGÁLTA”

*Csúry István pátrohái református lelkipásztor és gyülekezete
a huszadik század sodrában¹*

A pátrohái reformátusság történetének kutatását megnehezíti az a tény, hogy az 1945 előtt keletkezett egyházközségi iratanyagokat – az anyakönyvek kivételével – a második világháborús dúlások elpusztították. Így a fennmaradt egyházmegyei és egyházkerületi levéltári anyagokban kell a források után kutatni. Kiterjedésük és a szerteágazó mivoltuk miatt ezekben az irategyüttesekben a kutatás lassabb és nehezebb, mindazonáltal így is sok-sok értékes forrás segíti a múlt megismerését. A legfontosabbnak a pátrohái gyülekezet háborús káirairól szóló lelkészi jelentések és Csúry István saját önéletírása tekinthető,² amelyek a Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltárában lelhetők fel, de nyomtatott formában is megjelentek a levéltár forráskiadványaiban.³

Csúry István életútjának egyik alapvető forrása a saját maga által írt életrajza. Révész Imre tiszántúli református püspök 1941-ben körlevélben kérte a gyülekezetek lelkipásztorait az egyházközségek korábbi lelkészeire vonatkozó anyakönyvi adatok összegyűjtésére és a saját önéletírásuk beküldésére.⁴ A kezdeményezés 1943-ra országos szintűvé nőtte ki magát. Ekkor a Református Egyetemes Konvent elnökségi határozattal az akkori Magyarország területén működő valamennyi egyházközség számára előírta az adatok összegyűjtését, és Debrecenbe, a tiszántúli egyházkerület levéltárba való beküldését. Ezeknek a kéréseknek eleget téve készítette el Csúry István is saját önéletírását 1942-ben, ekkor már pátrohái lelkipásztorként.⁵

Azonban ez az önéletírás meglehetősen rövid, csupán pár soros, mindössze az életút fontosabb állomásainak kronológiai felsorolása. Ebből következőleg, további biográfiai adatok után kutatva felhasználtam a debreceni Kollégium és a Tiszántúli

¹ A 2020. évi Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei helytörténeti pályázaton 3. helyezést nyert dolgozat szerkesztett változata.

² Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára (a továbbiakban TtREL), I.8.d.24. Tiszántúli Református Egyházkerület iratai. Egyházkerületi levéltár iratai. Személyi adattár, 16–21. sz. (a továbbiakban I.8.d.24.) és TtREL, I.1.c. Tiszántúli Református Egyházkerület iratai. Püspöki Hivatal iratai. Igazgatási iratok, 1708–1997 (a továbbiakban I.1.c.) 462. d.

³ Tiszántúli református lelkész-önéletrajzok, I–II. Szerk. Szabadi István. Debrecen–Nagyvárad, 2016. (a továbbiakban Szabadi, 2016/a.); Krisztusban nyert erő, I–II. A tiszántúli református gyülekezetek háborús krónikája. Szerk. Szabadi István. Debrecen, 2016. (a továbbiakban Szabadi, 2016/b.)

⁴ TtREL, I.1.c. 407. 6712/1941. Révész Imre püspök körlevele

⁵ TtREL, I.8.d.24. 313.

Református Egyházkerület Püspöki Hivatalának iratanyagait is. A lelkipásztori szolgálati helyek és bizonyos életesemények évkörére vonatkozóan az önéletrajz és Csűry lelkipásztori törzslapja is egyaránt tartalmaznak információkat, ezek viszont bizonyos pontokon kisebb eltéréseket mutatnak. Munkámban a szóban forgó évkörökre vonatkozóan, a lelkipásztori törzslapon szereplő dátumokat közlöm. Ezekon kívül számos értékes információt találtam egy korabeli hírlapban, a Nyírvidék ide vonatkozó számaiban is. A második világháború során, Csűry István és a családja által átélt eseményekről pedig a pátrohai egyházközség háborús káirairól szóló lelkészi beszámolók egyikében olvashatunk, amit szintén ő maga készített.

Csűry István 1891. február 22-én született Lázári településen, Szatmár megyében. Édesapja Csűry Elek, földbirtokos. Középiszkolai tanulmányait a Szatmárnémeti Református Főgimnáziumban végezte. Az iskola közösségének aktív tagja volt, az 1909/10-es tanévben, utolsó évesként az ifjúsági segélyegyesület közgyűlésében ellenőri feladatokat látott el. Ugyanebben a tanévben a Berky Istvánról elnevezett énekkari alapítvány pénzbeli támogatásában is részesült.⁶

Az érettségi vizsga után, melyet 1910-ben tett, Debrecenbe vezetett az útja, ahol ez év szeptemberében beiratkozott a Református Kollégium teológiai fakultására.⁷

Négy évet töltött a debreceni Kollégium falai között, lelkészi tanulmányait 1914-ben fejezte be. Az első világháború kitörésekor a törvény által biztosított mentességi jogáról lemondott és a III. debreceni gyalogezrednél önkéntesen jelentkezett katonának. 1914. november 16-án tette le az esküt, majd november 30-án tartalékos tiszti iskolába került Budapestre. Ezt követően, 1915 tavaszán kezdte meg a harctéri szolgálatot.⁸ Szakasz- és századparancsnokként szolgált az orosz, majd az olasz fronton. Több társával együtt 1915. július 18-án, olasz fogságba esett. Több mint négy esztendőt töltött hadifogolyként és csak 1919. december 24-én térhetett haza.⁹

Csűry Istvánnak a hadifogságból hazatérve nyílt lehetősége előbb segédlelkészi, majd rendes lelkipásztori szolgálatait megkezdeni. Már 1920 elején levélben kereste meg a püspököt és kihelyezését kérte Kispeslekére, Molnár Lajos lelkipásztor mellé.¹⁰

⁶ TtREL, I.1.o. Tiszántúli Református Egyházkerület iratai. Püspöki hivatal iratai. Középiszkolai felügyelői iratok, 1836–1963. 90. d. Szatmárnémeti ref. főgimnázium értesítője az 1909/10-es tanévre

⁷ TtREL, II.1.e. A Debreceni Református Kollégium iratai. Főiskolai iratok. Főiskolai tanulók anyakönyvi és osztályzati sorjegyzékei, származási ívek, bizonyítványok, névsorok, 1588–1914. 140. köt.

⁸ Molnár József: Debreceni honvédek a harcban. I. rész. Debrecen, 1926. 99–100. <http://www.magyarezredek.hu/online-viewer-webapp/onlineviewer/12711#page/49/mode/1up/search/cs%C5%B1ry+istv%C3%A1n> Letöltés: 2020. 05. 07.

⁹ Szabadi, 2016/a. I. 244.

¹⁰ TtREL, I.1.c.264. 162/1920.

Az első lelkészképesítő vizsgálatára 1920. június 26-án került sor Debrecenben, a második lelkészképesítőt egy hónapra rá ugyanitt, július 29-én tette le.¹¹ Lelkipásztorra szentelésére 1921. november 22-én került sor¹² a tiszántúli egyházkerület közgyűlésének keretében, ahol 65 felavatandó lelkész jelent meg, köztük a világháborúban is hősiessen harcoló teológusok (Török József, Leel-Ösy Árpád, Kászán Andor).¹³

Az első képesítő vizsgát követően már 1920 júliusától szeptemberéig bejegyzett segédlelkészi státuszban volt Debrecenben. Innen a Szatmári Református Egyházmegyében fekvő darnói gyülekezetbe került, ahol segédlelkészi feladatokat látott el három hónapon keresztül. Még ugyanebben az esztendőben visszatért Debrecenbe és közel négy évig itt teljesített szolgálatot: 1920. december 4-től a következő év május 14-ig bejegyzett segédlelkészként, május 15-től szeptemberig pedig segédlelkészként. Ezek után 1921. szeptember 1-től, mint vallásitanító lelkész munkálkodott 1924-ig. 1922. március 8-án feleségül vette Pólya Katalint. Két lányuk született, 1922. december 27-én Sarolta, majd három évvel később, 1925. augusztus 3-án Katalin.¹⁴ Önéletrajza szerint 1920. októbertől a segédlelkészi tevékenysége mellett az erdélyi propaganda akciónál utazó miniszteri biztosként is teljesített szolgálatot.

A következő lelkészi állomása a Tiszáninneri Református Egyházkerületben található a zemplénagárdi református gyülekezetben, ahol már rendes lelkészként hirdette Isten igéjét 1924 májusától kezdve. Itteni szolgálati ideje alatt, 1927-ben készült el az egyházközség templomának kisebbik harangja, Egry Ferenc harangöntő mester munkájaként.¹⁵ Ebben a gyülekezetben hét esztendőn át végezte a lelkészi teendőket és a gyülekezet vezetését, majd ezt követően került a Pátrohai Református Egyházközségbe rendes lelkésznek. Csűry Istvánt, ebbe az állásába Kovács Lajos, a Felsőszabolcsi Református Egyházmegye esperese iktatta be 1931. április 19-én.¹⁶ A következő huszonhárom esztendő alatt Csűry ebben a gyülekezetben működött lelkipásztorként, egészen nyugdíjba vonulásáig.

¹¹ TtREL, I.1.h. Tiszántúli Református Egyházkerület iratai. Püspöki hivatal iratai. Lelkész- és vallásitanár-képesítői iratok, 1828–1972. 9.; 12. köt.

¹² A lelkész-jelöltek az első lelkészképesítő vizsgálatot követően váltak alkalmazhatóvá segédlelkészi szolgálatra, a rendes lelkészi szolgálatot pedig a második lelkészképesítő vizsgálat és a felszentelés után kezdhették meg.

¹³ A tiszántúli ref. egyházkerület ünnepe. Nyírvidék, 1921. november 25. 268. sz. 4. https://library.hungaricana.hu/hu/view/Nyirvidek_1921_11/?pg=129&layout=s&query=cs%C5%B1ry%20istv%C3%A1n Letöltés: 2020. 05. 09.

¹⁴ TtREL, I.1.i. Tiszántúli Református Egyházkerület iratai. Püspöki hivatal iratai. Lelkészi törzslapok, 19–21. sz. (a továbbiakban I.1.i.) 23. d.

¹⁵ Várady József: Tiszáninner református templomai. Miskolc, 1989. 379.

¹⁶ Nyírvidék, 1931. április 25. 93. sz. 5. https://library.hungaricana.hu/hu/view/Nyirvidek_1931_01-06/?pg=750&layout=s&query=cs%C5%B1ry Letöltés: 2020. 05. 13.

Csúry István Pátróhára kerülése előtt a hosszan elhúzódó lelkészválasztások – amelyeket néha bírósági eljárások is tarkítottak – nem tettek jót az egyházközségnek: a hivatali teendők háttérbe szorultak és a gyülekezet közösségére is destruktív hatással voltak ezek az időszakok.

Csúry István 1931-ben kezdte meg pátróhái lelkészi tevékenységét. Feladatok álltak előtte bőven, hiszen egy eleven és életerős, nagylétszámú gyülekezet élére került. A 20. század első felében, Pátróhán a teljes népesség és a reformátusok számaránya egyaránt folyamatos, emelkedő tendenciát mutatott. A község lakossága 1930-ban 3151 főt számlált, ebből 2363 fő református felekezetű volt.¹⁷

Az egyházközségnek az 1930-as években azonban jelentős adóssága is volt, melyekből fakadó problémák megoldásai is Csúry Istvánra vártak. Az Országos Református Egyházi Közalap Intézőbizottságának 1937. évre vonatkozó jelentéséből kiderül, hogy a pátróhái egyházközség az 1937. év végi adatok szerint, több mint 6 évnyi közalapi járulék megfizetésével tartozott. Ezt a problémát valamennyire mérsékelni csak 1940-re sikerült. A Közalapi Bizottság 1940. év végi adatok alapján készített jelentéséből kimutatható, hogy a pátróhái református egyháznak a közalapi járulék-tartozása ekkor már nem haladja meg a kétévnyi hátralékot.¹⁸ Az egyházközség nehéz anyagi helyzetére bizonyíték még egy, a Püspöki Hivatal iktatókönyvében található bejegyzés, miszerint 1939-ben Csúry István rendkívüli államsegély iránti kérelmet adott be.¹⁹

A lelképásztori teendők mellett Csúry az egész település közösségi életében igyekezett részt vállalni. *„Az emlékművet Csúry István ref. lelkész vette át a politikai község nevében, ki maga is háborús szolgálatot teljesítő csapattiszt volt, s így három honvéd ref. teológus szerepelt vele a pátróhái emlékmű felállításán... Az emlékezésben gazdag nap egy szép közebéddel fejeződött be, melyen a kormányzót Csúry István köszöntötte, úgy, ahogy az csak egy csapattiszt-paptól kitelik”* – számolt be a Nyírvidék az első világháborús emlékmű 1939-ben történt átadásáról.²⁰

¹⁷ Magyarország településeinek vallási adatai, 1880–1949. II. köt., Budapest, 1997. 250. https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_vallasi_Magyar_1880-1949_02/?query=p%C3%A1troha%20reform%C3%A1tus&pg=251&layout=s Letöltés: 2020. 05. 17.

Az egyházközség jelentőségét a demográfiai adatokon túl jól illusztrálja, hogy az 1930-ban kiírt lelkészi pályázatra 28 lelkész küldte be a pályázati anyagát.

¹⁸ A Magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventjének jegyzőkönyve 1938. április 27. 85. számú határozat; 1940. április 17. 143. számú határozat.

¹⁹ TtREL, I.1.bb. Tiszántúli Református Egyházkerület iratai. Püspöki hivatal iratai. Igazgatási iratok segédletei, 1708–1995. Püspöki Hivatal iktatókönyve, 1939. 100. köt. Mára a kérvény elvezett, csak az említett iktatókönyvi bejegyzés és egy, az egyházközség fejlécével ellátott, kísérőlevél maradt ránk.

²⁰ „A pátróhái hősi-emlékmű és országzászló avatás.” Nyírvidék, 1939. július 28. 169. sz. 2. https://library.hungaricana.hu/hu/view/Nyirvidek_1939_07/?pg=155&layout=s&query=cs%C5%B1ry%20istv%C3%A1n Letöltés: 2020. 07. 25.

Pátróhát 1944-ben elérték a háborús hadműveletek és frontátvonulások. Csúry István lelkipásztor feltett szándéka volt, hogy családjával együtt, szeretett gyülekezetében várja meg a harcok végét. Ám ahogy jelentésében írja: *„Istennek végzése az volt számomra, hogy én is elszakadjam a gyülekezetemtől.”*²¹

Családjával együtt 1944. október 20-án döntöttek az útra kelés mellett és elindultak Dombrád irányába, hogy a Tisza túlsó partján keressenek menedéket. A döntés meghozatala is nagyon nehéznek bizonyult számára, de a megvalósítás szinte lelkileg lehetetlennek tűnt. Hosszú vívódás és őrlődés után úgy döntött, hogy mégis visszafordul, és a gyülekezetével marad, amit az Isten az ő gondjaira bízott. Csúry így ír vívódásairól: *„Lelkitusám, amely idegeimet annyira megrongálta, talán ekkor kezdődött. Mikor felnéztem az indulás előtt a templom tornyára, elfogott a hangos zokogás. Kimondhatatlan szorongó érzés fogott el a búcsúzásnál és ahogy távolodtam, mint a bűn súlytoló érzése, úgy nehezedett rám lelkiismeretem mely a hűtlen pásztor szavával égette a lelkemet.”*²²

Csúryt családja is követte az elhatározásában és az otthonmaradás mellett döntöttek. Mindössze két nap múlva, október 22-én Pátróha településén is megjelentek az orosz csapatok. Csúry István elmondása szerint ekkor a község nevében ő maga kereste fel a katonai parancsnokságot, hogy a település lakói számára emberséges bánásmódot kérjen. A közeledő harcok miatt és a folyamatosan érkező, kedvezőtlen háborús hírek hatására október 27-én Csúry családja mégiscsak úgy döntött, hogy átkelnek a Tiszán, annak reményében, hogy a harcok fő sodorvonalából kikerülhetnek, és majd biztonságos óvóhelyet találhatnak. A lelkész is családjával tartott ekkor, de tervei szerint, amint a feleségét és két lányát sikerült biztonságba helyezni, visszatér Pátróhára és itt várja meg a front elvonulását. Ám, ahogy Csúry írja: *„Felőlem itt is másképpen végzett az én Istenem.”*²³

Szeretett gyülekezetéhez való visszatérésében a német katonai parancsnokság útját állta, így szomorú és nehéz szívvel ugyan, de ekkor mégis magára kellett hagynia az egyházközséget és a gyülekezetet. Családja után indult. Miskolcon találkoztak, és december 18-ig itt tartózkodtak. Az itt eltöltött néhány hét is veszélyekkel és megpróbáltatásokkal teli időszak volt Csúry István számára. Nem feledkezett viszont meg lelkipásztori hivatásáról még ebben a viszontagságos helyzetben sem. Az egyik bérház lakóközösségének vasárnaponként istentiszteleteket tartott, és egy több napja elhunyt személy temetőbe való kivitelét és tisztességes eltemetését is vállalta, dacolva az életveszéllyel – tudniillik a folyamatos gránáttűzben még a katonai hatóság sem vállalta a holttestek temetőbe való kiszállítását.²⁴

²¹ Szabadi, 2016/b. I. 419.

²² Uo.

²³ Uo. 420.

²⁴ Uo.

Családja ellátása és élelmezése szintén nem kis feladatot jelentett számára. Több alkalommal vállalt fuvarozási és egyéb fizikai munkákat, hogy szeretteiről gondoskodni tudjon. Csűry elmondása szerint Miskolcra 1944. december 3-án érkeztek meg az orosz csapatok, őt magát még aznap elvitték a Sajó-híd újjáépítéséhez munkásnak. A lelkész a következő szavakkal emlékszik vissza erre az időszakra: „*Délután, egész éjjel és másnap délig hídlábakat vertem a Sajó vize felett 3-4 méter magasan és 5-6 mázsás nyers tölgyfagerendákat emeltem társaimmal együtt... már a tenyeremen bőr nem volt.*”²⁵

Ennek az éppúgy fizikailag, mint lelkileg megterhelő helyzetnek egy németül beszélő orosz katona embersége és jószándéka vetett véget, amely lehetővé tette Csűry számára a szökést.

Végül december 18-án kapta meg a hazautazási engedélyt, az akkori tiszáninneni református püspök, Enyedi Andor közbenjárásának köszönhetően. Ezután három nap elteltével, december 21-én érkezett haza Pátrohára.²⁶

Egyházközségének és szeretett gyülekezetének a háború és a katonai megszállás során elszenvedett veszteségeiről és megrázkódtatásairól 1945 januárjában írta meg jelentéseit.

Pátroháról három beszámoló érkezett Révész Imre püspökhöz mindegyik Csűry István lelkész tollából származik. Az egyik, január 20-án kelt beszámolóban a lelkész a saját maga és családja által átélt megpróbáltatásokról írt. A másik kettőben pedig, amelyeket január 31-én keltezett, a településen és a gyülekezetben kialakult állapotokról, közhangulatról és az anyagi károk mértékéről számolt be.

A frontátvonulást közvetlenül megelőző időkről többek között az egyházlátogatási jegyzőkönyvek iratai szolgálnak információkkal, amelyekből megállapítható, hogy a pátrohai egyházközségben a hitélet intenzív és tevékenységekkel teli volt, emellett az anyagi állapotok is kedvező képet mutattak. Az épületek jó állapotban voltak, ideértve az 1808–1809-ben épült templomot is.²⁷ Istentiszteleteket minden vasárnap, délelőtt és délután egyaránt tartottak. Az iskolások számára külön istentiszteleti alkalmakat szerveztek és számukra vasárnapi bibliaiskolai foglalkozások is működtek. A templomba járók száma átlagosan 400 fő, az úrvacsorával élők száma karácsonykor megközelítette a 600 főt. A konfirmációs oktatás folyamatos volt, az egyházközségben nőegylet is működött. Az úrasztali felszerelések megfelelő őrzése és gondozása biztosított volt. A gyülekezet levéltára és a parókiális könyvtár állapota a jelentés szerint, tűrhetőnek mutatkozott. Az egyháznak 134 katasztrális hold földbir-

²⁵ Uo.

²⁶ Uo. 420–421.

²⁷ TtREL, I.1.s. Tiszántúli Református Egyházkerület iratai. Püspöki hivatal iratai. Egyházlátogatási iratok. 1733–1988. Szabolcsi Ref. Egyházmegye vagyonszétírási jegyzőkönyve, 1808–1809. 5. köt.

toka volt 1943-ban.²⁸ A felsorolt adatokból jól kirajzolódik, hogy Pátrohán egy minden tekintetben stabil alapokon álló református egyházközség és egy életerős gyülekezet működött a háborút megelőző időszakban.

Pátrohát és a környező településeket 1944. október második felében érték el a hadműveletek. Nyírtasson és Ajakon október 22-én jelentek meg az első orosz járőrök, Dombrádra október 23-án vonultak be az orosz csapatok Pátroha felől. Rétközberencsen október 28-án észlelték az első német harcokocsikat, míg Gégény települése október 31-én került tűz alá.²⁹ Sok esetben a hírek és főleg rémhírek gyorsabban mozogtak a háborús frontnál. Több lelkészi jelentésben olvashatjuk, hogy a környező településekről hallott ijesztő, rémisztő hírek mennyire befolyásolták a lakosság hangulatát és készítették cselekvésre az ottlakókat. Csúry István is az aggasztó hírek hatására indult útnak családjával.

Pátrohára 1944. október 22-én érkezett meg az orosz hadsereg. A folyamatos félelemérzet és a főleg Dombrádról érkező, kétségbeejtő hírek hatására a községi előljárárság, a református egyház lelkésze és tantestülete október 27-én elhagyta a települést. A pátrohai gyülekezet ennek ellenére nem maradt teljesen lekipásztor nélkül Csúry távozása után sem, ugyanis Kisvárdáról Köblös Mihály volt kirendelve istentiszteleti szolgálatra. A kisvárdai lelkész jelentése szerint egyik nap egy román ezredes kérésére ment Pátrohára istentiszteletet tartani, aztán később az espereshelyettes rendelte ki gondozó lelkésznek. Ezenkívül Kiss Gyula rétközberencsi lelkész is tartott istentiszteletet egy alkalommal a pátrohai gyülekezet kérésére. A helyben maradt lakosság körében általános félelemérzet uralkodott el a háborús viszonyok miatt. A lányokat a szülők még a nappali órákban sem engedték ki, a fiúk közmunkára voltak kényszerítve, és tiltott volt az esti órákban való közlekedés is.³⁰ Kimondottan szomorú állapotokról számol be Papp Kálmán Ernő tiszakanyári lekipásztor, aki november elején haladt át a községen családjával. *„Délután 2 órára érkeztünk be Pátrohára. A falu tele volt katonasággal, ágyúval... Ahogy mentünk a község utcáján, emberek felismertek, utánunk kiabáltak, némelyek könnyeztek, asszonyok jajszóra fakadtak... A falu közepe táján kérdeztem: Itthol van-e a tiszteletes úr? Nem, uram, volt a felelet”³¹* – emlékszik vissza Papp Kálmán Ernő lelkész a pátrohai állapotokra.

Csak a vasárnapi iskola és az asszonyok vasárnapi összejövele maradt meg, csekély létszámmal. A tanítás napi szinten a tantestület hazaérkezése után, 1944. december 12-én vette kezdetét. A tantestületnek Csúry egyik lánya, Katalin is tagja volt, akit ez év februárjában választottak meg tanítónak.³² Az iskolába járó növendékek száma

²⁸ TtREL, I.32.e. Tiszántúli Református Egyházkerület iratai. Felsőszabolcsi egyházmegye iratai. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek, 1877–1958. 10. d.

²⁹ Az adatok az egyházközségekből beküldött lelkészi, háborús jelentésekből származnak.

³⁰ Szabadi, 2016/b. I. 392–393., 421., 424.

³¹ Uo. 440.

³² TtREL, I.1.c.452. 762/1944.

azonban meglehetősen alacsony volt, ugyanis sok gyermek számára nem volt alkalmas ruházat és lábbeli. A megfelelő világítás és a tűzifaellátás hiányának ellenére is a tantestület szorgalmának és elhivatottságának köszönhetően pozitívak voltak a kilátások az iskolai év lezárását illetően. Csűry elmondása szerint: *„A tanerők szorgalma és odaadása már majdnem pótolta a kényszer-szüniidőben előállott mulasztásokat, úgyannyira, hogy két tanerő már elérte a január hónapot s minden remény meg van arra, ha új zavaró körülmény nem szolgál gátlásul, az év elteltével a jól végzett munka érzésével zárhatjuk le az 1944–45. iskolai esztendőt.”*³³

A pátrohai református egyház esetében – a lelkészi jelentések szerint – a frontátvonulás emberi áldozatokat nem követelt és a nagy erejű tűzharcok és katonai összecsapások is elkerülték a települést. A templom épülete is épségben maradt, abban háborús kár nem keletkezett.³⁴

Az egyház egyéb épületeiben, és a bennük lévő anyagi javakban azonban jelentős károk keletkeztek. A mozdítható alkatrészek, berendezési tárgyak, tanítást segítő eszközök az iskolából eltűntek, vagy teljesen megsemmisültek, ideértve az iskolapadokat, bútorokat, térképeket és fizikai, kémiai kísérleti eszközöket is. A klenódiumok nagy részét a lelkész előzőleg elásta, ennek ellenére az elvonuló csapatok azokat megtalálták és magukkal vitték. Ugyanezen sorsra jutott az egyház nagy vasveretes ládája és a benne lévő úrasztali terítők is.³⁵ Az anyakönyvek, melyeket már 1778-tól kezdve folyamatosan vezettek, a föld alá rejtve megmaradtak. A levéltár többi részében viszont helyreállíthatatlan károk keletkeztek, *„a lelkészi irodát a román csapatok konyhává alakították át, s az iratok legnagyobb részét elégették, vagy a szemétdombra dobálták, ahol a teherautók a sárba taposva használhatatlanná tették”*³⁶ – írja Csűry az egyik jelentésében. Az egyház terményei betakarítás nélkül a földeken maradtak, az élelmiszereket, takarmányokat minden ellenszolgáltatás nélkül vitték el. A jövedelemforrások is elapadtak, hiszen az egyház haszonbérleti földjeiért a bérlők nem voltak hajlandók fizetni, így a tisztségviselők járandóságainak kifizetéseire sem volt lehetőség.³⁷ Mindezek ellenére a gyülekezet reménykedve tekintett a jövőbe, ahogy Csűry István is írta jelentésében: *„az üres lakásból anyagiakban kifosztva, de lélekben meg gazdagodva zsúfolt templomba mentem, s karácsony szent ünnepén 518 személynek osztottam ki az úrvacsorát.”*³⁸ Csűry István több mint harminc éven át szolgált lelki-

³³ Szabadi, 2016/b. I. 421–422.

³⁴ Nem egy településen a visszavonuló német csapatok egyszerűen felrobbantották a hátramaradt templomot. Ilyen esetről tudunk, például Gáva és Szabolcs községekben. Részletesebben lásd Romba döntött és felépített templomaink, 1944–1950. Szerk. Bottyán János, Budapest, 1950. 31., 45.; Szabadi, 2016/b. II. 147., 207.

³⁵ Szabadi, 2016/b. I. 422.

³⁶ Uo.

³⁷ Uo.

³⁸ Szabadi, 2016/b. I. 421.

 „Legyen meg a Te akaratod.”
 (Máté 6:10.)

Fájdalommal megtört szívvel tudatjuk mindenkivel, akik ismerték és szerették, hogy szeretett férjem, édesapánk, nagyapánk és testvérünk

CSÚRY ISTVÁN

NYUG. REF. LELKIPÁSZTOR

életének 81., boldog házasságának 49. évében 1971. március ...~~8~~.....-n türelemmel viselt hosszú betegség után csendesen elhunyt.

Drága halottunkat 1971. március ...~~8~~.....-n, délután ~~16.00~~ ¹¹ órakor a nyíregyházi Északi temető ravatalozójából helyezük örök nyugalomra a református egyház szertartása szerint.

Nyíregyháza, 1971. március.

ÁLDOTT EMLÉKÉT MEGŐRIZZÜK!

Dr. Lányi Imréné sz. Csúry Katalin Dr. Kollonay Lászlóné sz. Csúri Sarolta Dr. Lányi Imre Dr. Kollonay László gyermekei és vejei	Csúry Istvánné sz. Pólya Katalin felesége özv. Ádám Jánosné sz. Csúry Juliánna Csúry Erzsébet Horváth Jendóné sz. Csúry Eszter testvérei	Kollonay László Kollonay István és felesége sz. Barati Pirooska Kollonay Katalin Lányi Erzsébet Lányi Katalin unokái sógora, sógorai, nászszülei,
--	--	--

a gyászoló rokonság és lelkesztársai

71 — 897 — NY, NY.
Cím: Nyíregyháza, Holló u. 29.

2. sz. ábra
Csúry István lelkész gyászjelentése, 1971⁴³

⁴³ TtREL I.8.d. Gyászjelentések